

Introducere

Vorbind despre Biserică și în Biserică – despre rolul și importanța Ei, am ajuns la multe definiții ce i se dau Bisericii, cu alte cuvinte am ajuns la o teoretizare, la o nuanțare a detaliilor... Nu știu, în schimb, în ce măsură, împlinim în practică cunoștințele teoretice pe care le cunoaștem despre Biserică și dacă le împlinim în Biserică – acolo unde le este locul și rostul!...

Și din cauza acestei stări de fapt există o tensiune: între real și ireal, între istorie și Împărăția Lui Dumnezeu. Sau, mai concret, între idealul creștin: care este viața în Iisus Hristos și viața pământească pe care o ducem cu toții. Rezolvarea acestei antinomii, contradicției nu implică numai acțiunea umană ci și divină. Prin el, omul, a realizat prea puțin în planul sensului și a destinului său. Când singur vrea să se autodivinizeze, să se facă înger de fapt el ajunge fiară.

Omus secundus deus – maximă iluministă și marxistă – este concretizarea acestei căderi. Căutând singur paradisul desăvârșirii a aflat iadul dezumanizării. Tensiunea nu se poate rezolva în sine ci numai în Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

Iar mântuirea noastră se realizează așezându-se sub Revelație, nu deasupra ei. Omul căzut refuză Revelația, el pune condiție Revelației, erezia, produsul subiectivismului demonic, face ce vrea cu Revelația și transmiterea ei prin Biserică. Ei uită că natura Revelației, nu este o sumă de propoziții, de informații, iar înțelegerea mântuirii nu e una gnostică, teoretică.

Se uită că religia creștină nu este rodul căutării omului ci este istoria căutării omului de către Dumnezeu. În Revelație, în această căutare și descoperire, Dumnezeu nu comunică numai adevărul despre El, ci se deschide El Însuși și ne arată condițiile mântuirii în El. Unirea omului cu Dumnezeu este scopul Revelației, deci umanul este uman numai în Dumnezeu. Această înfiere a noastră în Iisus Hristos se realizează în Biserică. Acesta e mesajul Ortodoxiei și puterea ei unică: accesul la duhul înfierii.

Ereziile caută a-și acomoda lor lucrurile Lui Iisus Hristos, patimile, învierea și chiar trimiterea Duhului Sfânt. Dar se uită, în întunericul ce-i cuprind, că Iisus Hristos este însuși *Ομεγα αποστολος του Θεου* - marele trimis al Tatălui, după expresia Sf. Grigorie Palama. Căci El Spune: „N-am venit să fac voia mea ci voia tatălui meu, care este în ceruri”. Așadar, cine trimite, cine alege, cine este trimisul? *Tatăl trimite* pe Duhul: „Cine vă primește pe voi, pe Mine mă primește și cine mă primește pe Mine, primește pe Cele ce M-a trimis pe Mine”. (Matei 11,40) „Și Eu voi ruga pe Tatăl și alt Mângâietor vă va da vouă ca să fie cu voi în veac” (Ioan 14,16). Sfânta Treime este misionară prin însăși trimiterea ei.

Modurile de existență a Lui Dumnezeu se comunică Bisericii, Ea este aleasa și Ea este plină de Treime, spune Sfântul Vasile cel Mare: Ea este aleasa și ea trimite. Sfânta Treime este baza, modul structurii funcțiilor Bisericii. Taina coborârii Sfintei Treimi și taina urcării omului la Ea este esența adevărului, concretizat în această realitate divino-umană care este Biserica. A fi creștin, a fi în Biserică înseamnă a fi în Sfânta Treime. Unirea se face prin Sfântul Botez, În Biserică nu în afară de Biserică, după principiul paulin: Nu ne propovăduim pe noi înșine. Orice propovăduire care rupe pe Iisus Hristos de Treime, de Biserică, face din Ea o simplă învățătură umană.

Mântuirea în Biserică este intrarea în comuniune cu Sfânta Treime căci Ea, Biserica este locul și spațiul manifestării Sfântului Treimi. Iar Biserica se manifestă în Sfânta Treime, în care se află nuanțele persoanelor: a Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh (Tainele inițierii). De aceea cea mai mică biserică devine Ierusalimul ceresc. Iisus Hristos ne mântuie nu în primul prin învățatura Lui ci în prin Persoana Sa, care a zis: Eu sunt pâinea vieții (Ioan 6,35). De aici rezultă inseparabilitatea operei și învățaturii Lui Iisus Hristos de Persoana Sa, și acesta este un principiu dogmatic. Domnul Iisus Hristos nu a venit să ne dea numai o gnoză, o cunoștință, un cod moral, sau anumite mistere esoterice, El este prezent în Biserică prin Sfintele Taine. Și de aici rezultă aspectul ființial al mântuirii: El ni se dă cu viața Lui, iar mântuirea: este viața noastră în Sfânta Treime după cum Sf. Ap. și Ev. Ioan ține să consemneze în cap. 17. Morala se identifică cu persoana Lui Iisus Hristos. La fel Revelația nu e o sumă de propoziții sau de doctrine, ea este persoana Lui Iisus Hristos, este viața Sfintei Treimi. Dar acestea sunt în Biserică, ruperea omului de Dumnezeu și de dragostea Lui, prin erezie, este un „pustiu de bine”. „Ei uită că ascultarea și smerenia este modul existenței în sânul Sfintei Treimi”, după cum spune Sf. Siluan Athonitul. Ei uită că Iisus Hristos „trăiește în eternitate în stare de Fiu”, adică de ascultare.

Nu se poate reduce creștinismul la un simplu moralism sau doctrinalism, acestea sunt metode ale misionarismului neoprotestant. Trebuie să înțelegi, să cauți, să afli că dogma nu este doctrinalism iar morala eticism, ci ele, sunt viață, participare la Dumnezeu. Dacă „Bucuria Tatălui și a Fiului este în Duhul Sfânt”, spune Sf. Grigorie Palama, cum tu faci din iconomia lor în Biserică și în Istorie?

După Slăvita Sa Înviere, Mântuitorul se arată ucenicilor și le spune: Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Și puțin mai târziu: „Și iată Eu sunt cu voi în toate zilele până la sfârșitul veacului”. (Matei 28, 19-20). Expresia “toate” arată natura și porunca misiunii. Misiunea se realizează pe baza scripturii și a tradiției liturgice și patristice, căci Iisus Hristos Însuși a zis: „Iar când va veni Acela, Duhul Adevărului, vă va călăuzi la tot adevărul” (Ioan 16,13). Conștiința misiunii trebuie lărgită, iar misiunea Bisericii nu a înțeles alegerea ca supremație.

Dumnezeu te alege, nu ca să te înalțe, ci ca să te coboare, prin slujire. Arhiereul, Preotul, Diaconul, credinciosul sunt robii Lui Dumnezeu. (Ep. Romani - 9,10,11). E de luat aminte: Orice dezlegare se face pentru ceilalți, Iisus Hristos și-a dat viața pentru toți, suntem aleși, pentru a fi la dispoziția tuturor. În creștinism, alegerea este universală, ucenicii au fost trimiși la toate neamurile. Epistola către Efeseni: este cartea eclesiologică a Bisericii. Prin opera Sa Iisus Hristos recapitulează totul, concentrează totul sub un singur cap: El, și aceasta este marea taină că: „păgânii sunt împreună cu noi martori ai aceleași făgăduințe”. Domnul nostru Iisus Hristos rupe peretele vrajbei dintre Israel și păgâni. Aceasta este misiunea Bisericii, marele mister: ea împacă totul și ceea ce este pe orizontal și pe vertical. Misiunea sa este a chemării, a slujirii și împăcării. Referințe speciale avem la Sf. Ap. și Ev. Matei – cap.10 și Luca – cap. 9 din ele rezultă legătura indisolubilă dintre evanghelizare și slujire, Biserica făcând prezentă, ca activitate mântuitoare, prezența Lui Iisus Hristos în lume și în Istorie.

Pe lângă Sfintele Taine (căci astfel avem legătura cu Mântuitorul nostru Iisus Hristos), trebuie să se înțeleagă că acest trup al Bisericii este și organizat după concepția paulină, din Epistola către Efeseni. *Ortodoxia și Biserica Romano-catolică au o înțelegere bisericească, eclesială, a credinței, deci obiectivă, ca realizare și plenitudine a Lui Iisus Hristos.* Denominațiunile creștine, ereziile istorice înțeleg individualist credința. Se uită, sau nu se înțelege că Biserica poate fi contestată nu numai secularistic (sociologic, ideologii ateiste) ci din interiorul ei, de natură creștină.

Biserica și Iisus Hristos sunt o unitate indisolubilă. Istoria misiunii se identifică cu istoria Bisericii. Istoria ei este relația Lui Dumnezeu cu semenii și invers. Neavând o istorie a misiunii, nu ai o istorie a Bisericii, și atunci, ești doar o simplă adunare, un grup de oameni, o apariție meteoritică, stelară pe scena istoriei și a teologiei. Trebuie să iei aminte, la fel și noi! Relația umanității cu Dumnezeu se înțelege ca *realitate istorico – teandrică și sinergetică*.

Dar mărturisirea în istorie este incomodă pentru societatea bazată pe minciună, înșelăciune și violență. A mărturisi pe Dumnezeu înseamnă a declara război pe viață și pe moarte cu diavolul, a nu mărturisi înseamnă a avea pace cu acesta. Dacă în perioada persecuțiilor, creștinismul era prigonit fiind în afara societății, astăzi se constată o ieșire acesteia din creștinism spre puncte centrifuge ale autoumanizării.

Vocea profetică a Bisericii se aude în istorie, căci nu se concepe, ca propovăduind adevărul să nu mustri păcatul. Glasul ei este aidoma cuvintelor scripturii: „Iată Eu stau la ușă și bat”... Chemarea ei se îndreaptă către toți, și face acest lucru din ziua Cincizecimii, prin vicisitudinile istoriei. Glasul ei străbate veacurile, căci mărturisirea credinței creștine îi aparține doar Ei, în acest fel ajungându-se la o relație simfonică dintre Biserica luptătoare și cea triumfătoare.

Despre dinamica relațiilor Stat – Biserică, între tradiție și actualitate, în noul context al integrării României în Uniunea Europeană

În mod tradițional, relațiile dintre Biserică și Stat în țările majoritar ortodoxe au urmat principiul bizantin al *simfoniei*, adică al armoniei, al sincronizării, al înțelegerii și cooperării dintre două instituții deosebite și distincte: *una spirituală și cealaltă politică*, pe care le unea însă, viața socială comună a credincioșilor Bisericii și a cetățenilor Statului.

Totuși, în Țările Române *simfonia* din Imperiul Bizantin a fost adaptată la realitățile Principatelor și apoi ale Statului Român modern, influențat fiind de spiritul occidental secularizat. Pe lângă aceasta, *simfonia* Biserică – Stat n-a fost niciodată *simetrică* în sensul de egalitate de forțe militare, ci aproape întotdeauna a fost una *asimetrică și denivelată*. Biserica *se ruga permanent pentru Stat*, așa cum o face până astăzi, dar adesea *ea se și ruga de Stat*, ca să o ajute. Statul, la rândul său, sprijinea Biserica, dar era tentat adesea *să aservească instituția eclezială*. “Oricum, în viața poporului român, *Biserica ortodoxă n-a fost niciodată un rival, un adversar sau un concurent real al Statului*, ci spațiul în care *lumea trecătoare a pământului se întâlnește cu Împărăția veșnică a cerului, arcul dintre “arșița” zilei de acum și speranța zilei de apoi*. În acest sens, în toată istoria ei, *simfonia* dintre Biserică și Stat a fost marcată de tensiunea dintre *ideal și insuficiență, dintre tradiția continuității și tendința înnoirii*”¹.

Oprindu-mă aici, cu partea de introducere pentru a reuși să ajung la partea de actualitate a problemei, voi susține faptul că atât Constituția României din anul 2003, cât și cea din anul 1991, definește relația Stat – Biserică sau mai exact relația Stat – Culte (art. 29), folosind termenii următori: “*Culte religioase sunt libere să se organizeze potrivit statutelor proprii, în condițiile legii; Cultele religioase sunt autonome față de Stat și se bucură de sprijinul acestuia, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în azile și în orfeline*” (art. 29, alin. 5).

Autonomia Bisericii față de Stat și sprijinul din partea acestuia sintetizează, de fapt, tradiția coexistenței Statului și a Bisericii încă de la începutul primelor state

¹ Mitropolit Daniel Ciobotea, Relațiile Stat – Biserică (tradiție și actualitate), în “*Libertatea religioasă în contextual românesc și european*”, Editura Bizantină, București, 2005, p. 15.

românești medievale din secolul al XIV – lea. Bineînțeles, atât forma autonomiei Bisericii față de Stat, cât și intensitatea sau dinamica sprijinului acordat de către Stat Bisericii au variat de la un principe – domnitor la altul și de la o epocă la alta, astfel încât existau mari diferențe între modul de abordare și de tratare a Bisericii de către domnitorul Ștefan cel Mare și Sfânt (sec. XV) de pildă, care a înmulțit averile mănăstirilor, în comparație cu domnitorul Alexandru Ioan Cuza, care a secularizat sau etatizat averile mănăstirești (sec. XIX), asigurând totuși salarizarea clerului.

Tradiția autonomiei Bisericii față de Stat și a sprijinului Statului față de Biserică a fost menținută într-o formă foarte redusă, minimală chiar și în timpul regimului comunist, deoarece Constituția Republicii Populare Române sau a Republicii Socialiste România nu prevedea expres o separație între Stat și Biserică², iar Statul acorda un sprijin financiar minimal pentru salariile preoților.

Desigur, autonomia cultelor în regimul comunist era foarte limitată, iar controlul Statului asupra lor era foarte sever, opresiv, fiindcă ateismul era o ideologie oficială de Stat. Studii recente arată că Biserica n-a fost niciodată deplin autonomă față de Stat și nu a dispus de o situație materială suficient de consistentă și stabilă pentru a nu avea nevoie de sprijinul Statului Român³. Această situație o mai întâlnim și astăzi, mai cu seamă din cauza crizei economice și materiale a țării. Astfel, sprijinul Statului față de cultele religioase, stipulat în cele două constituții ale României de după anul 1989, nu se datorează numai tradiției, ci și realităților actuale, concrete. *Totuși, ponderea tradiției contează mai mult decât situația economică.* În acest sens, există țări europene occidentale cu o economie consolidată cum ar fi Italia, Germania, Belgia dar cu toate acestea sprijinul Statului față de Biserică sau față de unele culte religioase tradiționale în țările respective se practică în baza tradiției multisekulare!... Însă tradiția aceasta de susținere a Bisericii de către Stat însemnează și o recunoaștere constantă de către Autoritatea statală a rolului pe care Instituția eclezială l-a jucat de-a lungul timpului în viața acestui popor, în promovarea limbii, culturii și identității naționale, în viața spirituală și socială a acestei țări.

Ca urmare, în România, noua **Lege, nr. 489/2006, privind Libertatea religioasă și regimul general al Cultelor** pleacă de la premisa de bază a recunoașterii de către Stat a rolului pozitiv al cultelor în viața societății românești contemporane:

“Statul Român recunoaște cultelor rolul spiritual, educațional, social – caritativ, cultural și de parteneri sociali, precum și statutul acestora de factori ai păcii sociale” (art. 7, alin. 1).

Statul roman recunoaște rolul important al Bisericii Ortodoxe și al celorlalte Biserici și Culte recunoscute, în istoria națională a României și în viața societății românești (art. 7, alin. 2).

Culte recunoscute sunt personae juridice de utilitate publică. Ele se organizează și funcționează în baza prevederilor constituționale și ale prezentei legi, în mod autonom, potrivit propriilor statute (art. 8, alin. 1).

Ca urmare a acestei atitudini, o notă deosebită în noua Lege a Cultelor se concretizează prin aceea că există posibilitatea *parteneriatelor sociale de interes comun încheiate între Stat și Biserică sau Culte (art. 9, alin. 5)*. În acest sens, se trece de la simpla respectare a libertății religioase și a autonomiei cultelor la cooperarea – parteneriat social dintre Stat și Biserică în viața societății românești. Tot în această privință se

² Dr. Adrian Lemeni, Dr. Florin Frunză și Ștefan Ioniță, *Viața religioasă în România*, ediția a II – a, Editura Bizantină, București 2005, p. 10 – 11.

³ George Enache, *Ortodoxie și putere politică în România contemporană*, Editura Nemira, București, 2005, p. 50, nota 78 și p. 68 – 90.

menționează și faptul că *Statul sprijină activitatea cultelor ca furnizori de servicii sociale (art. 10, alin. 6).*

Aceste relatări noi privind cooperarea dintre Stat și Biserică în domeniul vieții sociale se explică nu numai prin încrederea de care se bucură Biserica în rândurile populației României, românii fiind unul dintre popoarele cele mai religioase ale Europei, ci și prin nevoia de a face față multor probleme de ordin social: sărăcia, sănătatea precară a populației, migrația, șomajul, ajutorarea bătrânilor, a copiilor, a persoanelor defavorizate sau a celor cu dizabilități. Cu siguranță, toate aceste probleme ale societății românești nu sunt numai *probleme sociale ale Statului ci și probleme pastorale ale Bisericii sau ale cultelor religioase.* Cu alte cuvinte, libertatea – autonomia și egalitatea cultelor religioase față de Stat nu exclude coresponsabilitatea și cooperarea lor cu Statul, în rezolvarea problemelor majore și urgente ale societății românești actuale. În acest sens, tradiția trebuie înțeleasă ca fiind un *proces dinamic al fidelității create* față de principiul de bază, iar nu simpla copiere a unor modele din trecut.

Pluralismul social și religios cere un efort sporit pentru o conviețuire pașnică între culte și chiar o cooperare a lor în acțiuni de interes comun. Dacă în constituția României se precizează că *“în relațiile dintre culte sunt interzise orice forme, mijloace, acte sau acțiuni de învrăjpire religioasă” (art. 29, alin. 4),* în noua Lege a cultelor același principiu este completat cu formularea: *“Raporturile dintre culte se desfășoară pe baza înțelegerii și a respectului reciproc (art. 13, alin. 1).*

Noua Lege a Cultelor precizează, de asemenea, că libertatea cultelor religioase este asociată cu obligația acestora *“să respecte Constituția și legile țării și să nu aducă atingere siguranței naționale, ordinii, sănătății și moralei publice, precum și drepturilor și libertăților fundamentale ale omului (art. 5, alin. 3).* O importanță deosebită este acordată în noua Lege a Cultelor și învățământului religios și teologic organizat de culte și sprijinit de Stat (art. 32 – 35). În plus, este menționată și posibilitatea organizării unui învățământ confesional de toate gradele și formele, în condițiile legii învățământului național (art. 39). Prin aceasta, se accentuează, de fapt, recunoașterea rolului pozitiv al cultelor în domeniul educației. Și aici se vede legătura dintre tradiție și actualitate, dintre experiența pozitivă din trecut și necesitatea unor forme noi de aplicare a acesteia.

Despre Biserică, Cultură, Educație și Știință în România

În România, în conformitate cu Legea nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor, în învățământul de stat și particular, predarea religiei este asigurată prin lege cultelor religioase. Religia este disciplină de învățământ obligatorie pentru toate cele trei cicluri: primar, gimnazial și liceal. Personalul didactic care predă religia este numit de cultul de care aparține, în condițiile legii. El este recunoscut de către Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, însă predă religia doar cu acordul conducerii cultului pe care îl reprezintă. În cazul unor abateri grave de la doctrina și morala cultului, conducerea cultului își rezervă dreptul de a-i ridica acordul de a preda religia. În cazul în care o unitate de învățământ nu poate asigura profesori de religie, elevii pot face dovada studierii acestei materii prin atestate acordate de cultul de care aparțin. De asemenea, fiecare elev are dreptul de a studia religia cultului de care aparține. În condițiile prevăzute de lege, fiecare cult are dreptul de a-și elabora planul de școlarizare pentru instituțiile de învățământ proprii. Curricula școlară pentru învățământul preuniversitar și pentru predarea religiei este elaborată de fiecare cult, este avizată de către Secretariatul de Stat pentru Culte și aprobată de Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului. Pentru învățământul universitar se elaborează de instituțiile de învățământ cu acordul cultului și se aprobă de senatele universitare. Diplomele pentru

absolvenții unităților de învățământ confesional sunt recunoscute conform legii, pentru toate specializările.

Toate cultele recunoscute în România au dreptul de a înființa unități de învățământ particular confesional, organizate de culte religioase. Unitățile de învățământ confesional dispun de autonomie organizatorică și funcțională potrivit statutelor și canoanelor lor și în conformitate cu prevederile legii. Personalul didactic din unitățile de învățământ teologic neintegrate în sistemul de stat se numește de către organele statutare ale cultului conform statutelor acestora. Salarizarea acestui personal se stabilește și se asigură de către culte, însă la cererea cultelor, pot primi din partea statului o contribuție la salarizare, proporțional cu numărul membrilor acestora.

În cadrul centrelor de plasament organizate de instituțiile publice, particulare sau aparținând cultelor, educația religioasă a copiilor se face în funcție de apartenența religioasă a acestora. Pentru copii cărora nu li se cunoaște religia, educația religioasă pentru ei se face doar cu acordul persoanelor stabilite prin actele normative incidente în domeniu.

Unitățile aparținând cultelor religioase recunoscute din România, precum și unitățile și instituțiile de învățământ teologic autorizate și acreditate potrivit legii, aflate în subordinea acestora și neintegrate în învățământul de stat, primesc de la bugetul de stat și de la bugetele locale un sprijin sub formă de contribuții, care asigură completarea drepturilor salariale neacoperite din fondurile proprii ale unităților de cult centrale și locale respective.

Fondurile necesare pentru plata profesorilor de religie din învățământul public, a profesorilor din instituțiile de învățământ teologic preuniversitar și universitar, precum și cheltuielilor administrative pentru clădirile în care se desfășoară aceste activități sunt acoperite din bugetul Ministerului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului.

Statul român garantează libertatea educației religioase și susține financiar învățământul confesional în condițiile legii.

Culte au dreptul de asemenea să organizeze conferințe și simpozioane pe teme religioase la care pot participa și instituții ale statului, locale sau centrale. De asemenea, în România se derulează un program de parteneriat între Stat și Biserică prin care sunt dezvoltate atât programe educaționale, cât mai ales programe cu o deosebită implicare în latura socială a societății românești. Cultele pot organiza simpozioane atât pe teme religioase, cât și pe teme de promovare a tradițiilor culturale românești. Pot organiza concursuri pe diverse teme religioase la care să participe elevi de la toate nivelurile școlare.

Culte au libertatea de a-și organiza forme de promovare media cum ar fi radiouri sau televiziuni. În cadrul acestor unități grila de programe este stabilită de către cultul de care aparțin, cu acordul Consiliului Național al Audiovizualului. Pot transmite știri, muzică, emisiuni educaționale, catehetice sau de divertisment.

Despre finanțarea cultelor în România

În conformitate cu principiul constituțional al sprijinirii cultelor, statul acordă sprijin, inclusiv, financiar, cultelor religioase, persoane juridice de utilitate publică, întrucât le recunoaște acestora rolul spiritual, educațional, social-caritabil, cultural și de parteneriat social, precum și statutul lor de factori ai păcii sociale.

În România finanțarea directă acordată de stat cultelor are o tradiție destul de veche. După secularizarea din anul 1863 a bunurilor Bisericii Ortodoxe Române - BOR (care deținea ¼ din domeniile funciare ale țării), Statul a ajutat financiar acest cult. Unirea din anul 1918 a prelungit acest principiu și noilor culte, statul român devenind

multiconfesional. Această practică a cultelor recunoscute a continuat în timpul regimului comunist, mai ales pentru remunerarea personalului și pentru reparația edificiilor considerate monumente istorice. După căderea regimului communist sprijinul statului a cunoscut o nouă dezvoltare, pentru a ajuta cultele afectate în cei 30 de ani de dictatură. Articolul 29 din Constituție stabilește principiul susținerii acordate de stat cultelor, iar articolul 12 din Legea nr. 489/2006 stabilește că subvențiile acordate de Stat sunt controlate de Stat.

Aspectul principal al sprijinului acordat de Stat constă în participarea la remunerarea personalului clerical și non-clerical al cultelor religioase.. Sprijinul acordat de Stat pentru salarizare este reglementat de Legea nr. 142/1999. Personalul clerical care beneficiază de prescripțiile acestei legi păstrează statutul de angajat al cultelor religioase recunoscute, sumele acordate de stat contribuie de asemenea și la asigurările sociale ale Statului, asigurările medicale și fondurile pentru plata șomajului. Este important de precizat că preoții rămân angajații cultului pe care îl servesc și nu mai sunt, ca în perioada celor două războaie, funcționari publici, angajați ai Statului.

Problema susținerii acordate de Stat pentru remunerație a făcut obiectul unei interesante decizii pe care Curtea Constituțională a luat-o, decizia nr. 43/1993, deci înainte de reglementările actuale în vigoare. În această decizie se precizează aspecte extrem de importante ale relației dintre Statul român și cultele religioase recunoscute de Stat. Astfel, a acorda o contribuție financiară de la bugetul de stat pentru salarizarea personalului din unitățile de cult, nu înseamnă includerea acestui personal în categoria salariaților unităților bugetare, pentru că unitățile de cult nu trebuie să fie unități bugetare, iar personalul lor nu are calitatea de funcționari de stat. Contribuția nu reprezintă decât un ajutor la care cultele au dreptul în baza art. 29, paragraful 5 al Constituției în baza căruia cultele religioase sunt autonome față de Stat și se bucură de sprijinul acestuia. Personalul clerical prins în schema unităților bugetare (preoți de spital, preoți militari, etc.) nu beneficiază de măsurile prezentei legi și sunt salariați conform dispozițiilor legale care reglementează remunerarea personalului acestor unități. Cel puțin în natură de salarii, ierarhii fac parte din ierarhia Bisericii și sunt asimilați celor care au funcții publice. În practică, și acest lucru este recunoscut de art. 191 modificat din Statutul de organizare și funcționare al Bisericii Ortodoxe Române - BOR, singurul motiv pentru care Biserica comunică încă Statului numirea în funcțiile religioase, fiind pentru remunerație.

Statul român sprijină cultele, recunoscute potrivit *Legii nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor*, la cererea acestora, pentru salarizarea personalului clerical: personalul din conducerea cultelor (șefi de culte și ierarhi) este asimilat celui încadrat pe funcții de demnitate publică și beneficiază de o indemnizație lunară; personalul din conducerea cultelor, altul decât cel prevăzut anterior, beneficiază de sprijin lunar la salarizare, potrivit funcțiilor pe care le ocupă, la nivelul salariilor de bază stabilite conform legii pentru cadrele didactice din învățământul preuniversitar de stat; personalul clerical care își desfășoară activitatea în unitățile de cult beneficiază de sprijin lunar la salarizare în cuantum de 65% din salariile de bază stabilite conform legii pentru cadrele didactice din învățământul preuniversitar de stat, potrivit nivelului de studii, gradului profesional obținut și vechimii în activitatea clericală deținută în cadrul cultelor din România Pentru remunerarea personalului neclerical al cultelor religioase (cântăreți, muzeografi, etc.) este acordat de asemenea un ajutor, de această dată prin intermediul Consiliilor locale. Actul normativ care reglementează acest lucru este Ordonanța de Guvern nr. 82/2001, modificată și completată care stabilește că, contribuția acordată este la nivelul salariului minim brut pe economie. În anul 2007 au fost 17.500 de astfel de salariați civili ai cultelor religioase, respectând principiul proporționalității.

Statul acordă diferențiat, pe tipuri de activități, sprijinul financiar în conformitate cu solicitările cultelor religioase.

Statul român subvenționează punctual numeroase activități ale cultelor religioase. Importante sume de bani au fost menținute după anul 1990, însă mai mici din cauza diminuării resurselor financiare ale Statului. După această dată, sprijinul Statului este orientat și spre construcția de noi lăcașuri de cult. Aceste sume nu provin doar de la bugetul de stat prin intermediul Secretariatului de Stat pentru Culte, dar și de la bugetele locale care au un capitol aparte pentru cultură, culte și sport. Se alocă de la bugetul de stat, în limita prevederilor bugetare, prin bugetul Secretariatului de Stat pentru Culte, fonduri pentru restaurarea și conservarea lăcașurilor de cult, care sunt monumente istorice și a bunurilor din patrimoniul cultural național mobil aparținând cultelor religioase recunoscute, pentru completarea fondurilor proprii necesare întreținerii și funcționării unităților de cult cu venituri mici sau fără venituri, pentru amenajarea și întreținerea muzeelor deținute sau pe care le administrează, pentru construirea și repararea sediilor administrative ale eparhiilor sau ale centrelor de cult, a sediilor unităților de învățământ teologic proprietate a cultelor recunoscute, pentru construirea și repararea lăcașurilor de cult, pentru achiziționarea de imobile necesare desfășurării activității unităților de cult și de asistență socială și medicală susținute de acestea, pentru construirea, amenajarea și repararea clădirilor având destinația de așezăminte de asistență socială și medicală ale unităților de cult, pentru activitățile de asistență socială și medicală susținute de acestea, precum și pentru susținerea unor acțiuni cu caracter intern și internațional realizate de cultele religioase din România.

În România finanțarea activității bisericilor se realizează de la bugetul de stat, însă finanțarea nu este integrală; cheltuielile pentru întreținerea cultelor și desfășurarea activităților lor se acoperă, în primul rând, din veniturile proprii ale cultelor, create și administrate în conformitate cu statutele lor. Cultele pot stabili contribuții din partea credincioșilor lor pentru susținerea activităților pe care le desfășoară

Culte benefițiază în România de o serie de scutiri de taxe și impozite și de alte avantaje fiscale legate de regimul proprietății și a majorității activităților pe care le au. Majoritatea acestor scutiri sunt incluse în singurul act normativ, Codul fiscal al României, adoptat în luna decembrie anul 2003. Dar acest act normativ reia scutirile de impozite prevăzute în actele anterioare. Începând din anul 1990 aproape fiecare reglementare în domeniul fiscal a consolidat situația anterioară și a adus avantaje cultelor. În prezent, cultele sunt scutite de impozit funciar, de impozit pentru beneficiile activităților economice desfășurate, de taxa pentru obținerea autorizației de construire sau de reparare a lăcașului de cult, de taxe notariale pentru achiziția de bunuri.

Culte religioase sunt scutite de impozit pentru veniturile obținute din activități economice care sunt utilizate pentru susținerea activităților cu scop caritabil. Taxa pentru eliberarea certificatelor, avizelor și autorizațiilor nu se datorează pentru certificat de urbanism sau autorizație de construire pentru lăcaș de cult sau construcție anexă. Impozitul pe clădiri nu se datorează pentru clădirile care, prin destinație, constituie lăcașuri de cult, aparținând cultelor religioase recunoscute de lege. Statul promovează sprijinul acordat de cetățeni cultelor prin deduceri din impozitul pe venit și încurajează sponsorizările către culte, în condițiile legii. Contribuabilii pot opta să aloce 2% din impozitul pe venit datorat bugetului de stat către cultele religioase; de acest sistem benefițiază organizațiile neguvernamentale și asociațiile religioase

Culte au dreptul exclusiv de a produce și valorifica obiectele și bunurile necesare activității de cult, în condițiile legii. Deasemenea, cultele religioase sunt scutite de taxa pe valoarea adăugată pentru livrarea obiectelor și veșmintelor de cult religios,

tipărirea cărților de cult, teologice sau cu conținut bisericesc și care sunt necesare pentru practicarea cultului, precum și furnizarea de bunuri asimilate obiectelor de cult.

Cea mai mare parte a sumelor este acordată prin intermediul Secretariatului de Stat pentru Culte, însă se pot aloca fonduri și prin intermediul autorităților administrației publice locale; salarizarea personalului clerical din instituțiile de siguranță publică și sănătate se realizează prin intermediul ministerelor de resort.

În repartizarea sumelor, se ține cont de numărul credincioșilor, principiul proporționalității în cazul cultelor cu un număr mic de credincioși (mozaic, armeni, lutherani, etc.). Sumele sunt acordate în urma depunerii unei cereri însoțită de o serie de documente prevăzute de actele normative, în urma cărei activități se acordă sprijinul financiar, în special pentru construcția și reparația de lăcașuri de cult. Sprijinul financiar este alocat fiecărei biserici, proporțional, cu numărul de credincioși înregistrați la recensământul populației. Acest criteriu, însă, nu este aplicat mecanic. În cazul bisericilor cu număr mic de credincioși și care au biserici-monumente istorice care necesită intervenții de urgență, acestea primesc fonduri suplimentare față de cele convenite. Nu există un organ specific care să controleze financiar cultele, întrucât ele se supun controlului propriu. Curtea de Conturi verifică sumele acordate de Stat prin intermediul unor instituții ale sale. Statul alocă fonduri și pentru sprijinirea așezămintelor religioase românești din afara granițelor, care desfășoară activități deosebite în vederea promovării patrimoniului spiritual și cultural românesc. În prezent nu intenționăm să schimbăm actualul sistem de finanțare al cultelor religioase...

Câteva concluzii finale și încheierea

Este de remarcat că noua Lege a Cultelor *nu s-a limitat doar la experiența românească, ci a avut în vedere și contextual internațional European în care trăim, ținând seama și de necesitatea concordanței noii Legi cu tratatele internaționale la care România este parte (art. 1, alin. 1)*. Faptul că acest proiect a fost elaborat în consultare cu cultele recunoscute din țara noastră, cu experți internaționali în domeniu, precum și cu diferite instituții (ministere) ale Statului a constituit un proces, deodată complex, necesar, eficient și benefic.

În baza noii Legi a Cultelor relațiile dintre Stat și culte sunt, *mai bine definite și cu rezultate practice multiple, favorabile societății românești actuale*. Aceasta presupune însă un *dialog sistematic și bine articulat* între Stat și instituția Bisericii referitor la posibilitățile și domeniile de colaborare și cooperare Stat – Biserică.

Din partea Bisericii este necesară *“o reflexie teologică profundă* privind legătura dintre etică și politică, dintre spiritual și social, dintre național și universal, dintre local și global. O atenție deosebită trebuie acordată reflexiei comune privind *natura și finalitatea libertății*, precum și asupra relației dintre *libertate și responsabilitate* în societatea de astăzi, și mai ales asupra relației dintre libertatea individuală și solidaritatea socială...”⁴

În timpul comunismului ne preocupa foarte mult întrebarea: *cum să dobândim libertatea?* Acum trebuie să ne întrebăm permanent: *Cum să folosim libertatea noastră?* Îndeosebi pentru a deveni mai umani, pentru a apăra și promova demnitatea umană, creată după chipul și chemată la asemănarea lui Dumnezeu.

În încheiere voi susține că demersul misionar al Bisericii trebuie să cuprindă conceptul potrivit căruia Biserica nu este în fond, doar comunitatea cu număr mare sau foarte mare de membri ci chiar și cea cu numărul cel mai mic, dar în care sălășluiește mărturia cea duhovnicească despre trăirea în viața noastră a vieții lui Iisus Hristos, cea autentică. *„Astfel înțeleasă, misiunea nu este reprezentată de un proiect grandios,*

⁴ Mitropolit Daniel Ciobotea, Idem, p. 17.

asemeni unei caracatițe care cuprinde totul în sine – acesta este de dorit numai pentru a conferi unitate de plan și acțiune sistemului – ci de intervenția în micro, de îndeplinirea misiunii de păstor de suflete și a aceleia de următor al Mântuitorului, calitate pe care o are orice creștin botezat, nu numai clericul și nu numai cei cu anumite răspunderi în Biserică.” Așadar, iată și de aici constatăm faptul că Ortodoxia este o formă de creștinism (nesecularizată în conținutul și fondul ei intrisec) extrem de rafinată, de nobilă, de fină, pe care puțini o știu astăzi aprecia sau gusta în profunzimile ei dintru început, lucru pentru care ne rugăm Lui Dumnezeu – Cel în Treime preamărit, să ne ajute și să ne lumineze mințile, cele acoperite de umbra păcatului și a morții!...

Cu alte cuvinte așadar, pentru Biserică, viața omului nu are doar o *dimensiune istorică, temporală, ci și una eternă, perenă, veșnică. Totuși, viața veșnică sau mântuirea depinde de faptele noastre săvârșite în istorie, în raport cu semenii noștri. De aceea, libertatea în acțiune are nu numai o consecință terestră sau socială, ci și una transcendentă, spirituală sau eshatologică* cu scopul de a ne menține în această corabie duhovnicească, bisericească care ne poate duce la limanul veșniciei în Împărăția cea Sfântă a Cerurilor!...

***Drd. Stelian Gomboș – Consilier
la Secretariatul de Stat pentru Culte
din cadrul Guvernului României***